

INHOUD BLAADJE 2003/3

(afbeeldingen en [programma lezingen en excursies ontbreken](#))

- [Redactioneel - Fons Bongers](#)
- [Aanbieding De Wilde Stad - Het Bestuur](#)
- [KNNV Delft zoek dia's over rampen - Het Bestuur](#)
- [Nationale Natuurwerkdag - Jan Marbus](#)
- [Nieuwe lensbekers - Ria Hoogendijk](#)
- ["FLORAPRAAT" rode- en blauwe waterereprijs tijdens de 5e inventarisatiedag van de KNNV-Amsterdam op de Diemerzeedijk - Norbert Daemen](#)
- [Boekbespreking: 'BROEDVOGELS VAN HET OOSTERPARK IN DE 20e EEUW' door Jip Louwe Kooijmans - Ellen de Bruin](#)
- [www.knnv.nl/amsterdam - Geert Timmermans](#)
- [Verslag van de STINZENPLANTENEXCURSIE - Peter Heijtel](#)
- [Verslag van de excursie NATUURTUIN DE WIEDIJK - Bep Steur](#)
- [Spinnen - Aat van Selm](#)
- [Spinnenwerkgroep - Het Bestuur](#)
- [Waarnemingen](#)
- [Dagvlinders in de Hoge Dijk - Fons Bongers](#)

REDACTIONEEL

Voor mij was het de zomer van de dagvlinders. Al in het vroege zomer verschenen atalanta's in grotere getale in de parken in Amsterdam Zuidoost, dan ik in 15 jaar had gezien. Was die toename werkelijk, of zag ik dat nu eenmaal omdat ik de laatste jaren 's zomers nu eenmaal meer naar dagvlinders kijk dan voorheen; dat ze me meer opvallen. Nadat ik in de tweede helft van juli terugkwam van een vakantie in Duitsland, vielen mij de grote aantallen vlinders toch echt op. Overal waar de hitte de koninginnekruiden, akkerdistels, vlinderstruiken, kleine kaardenbollen en watermunt niet lieten verdrogen, dronken vlinders er de nectar. Atalanta's, kleine vossen, veel gehakkelde aurelia's en distelvlinders en in kleine aantallen diverse andere soorten lieten zich dan meestal goed bekijken. Kleine vuurvlinders had ik bij ons nog nooit gezien, en ook geen boomblauwtjes en bruine zandoogjes (in 't veen!). Veel rille witjes. Ze drinken maar kort op een bloem en laten zich te makkelijk verjagen, en eenmaal verjaagd, keren ze niet naar diezelfde groep bloemen terug, maar naar een andere, op grote afstand. Ze verloren hun rilheid pas op het moment dat ze lonken of paren. Dan zijn ze opeens een stuk makkelijker te benaderen.

Ik heb veel foto's gemaakt, die vormen de basis voor de illustraties van dit Blaadje. Achterin, bij de waarnemingen, staan mijn waargenomen soorten en eventueel een bladzijde als daar een foto is verwerkt of vertoond.

Ik hoop dat u in de afgelopen zomer net zo'n thema heeft gehad, waar u op eenvoudige manier kon waarnemen, leren en genieten.

Fons Bongers

AANBIEDING DE WILDE STAD, 100 JAAR NATUUR VAN AMSTERDAM

Ons jubileumboek mogen wij onze leden aanbieden voor â, - 6,-- per stuk. Een fantastische aanbieding.

Wij nemen steeds wat boeken mee naar het Nivonhuis tijdens onze geplande lezingen en minicursussen, maar wilt u meerdere exemplaren kopen, wilt u ze dan even van te voren bestellen? (zie ook [bestelformulier](#))

Of: U maakt het bedrag, met vermelding van het aantal over op girorekening 8983804 t.n.v. de excursiecom. KNNV, afd. Amsterdam en komt de boeken dan zelf ophalen. Maak daar een afspraak over met Gerritje, tel. 020-6969246.

Het bestuur

KNNV, REGIO DELFT ZOEKT DIA'S OVER RAMPEN

Aardbevingen, vulkaanuitbarstingen, aardverschuivingen, overstromingen, bosbranden, stormen, bodemerosie, e.d. en dat mag over de hele wereld zijn.

Als je iemand weet neem dan contact op met:

Geert van Poelgeest, KNNV afd. Regio Delft. mail: gvp@bart.nl

Gerritje Nuisker

NATIONALE NATUURWERKDAG

Zaterdag 1 november 2003 is de Nationale Natuurwerkdag. De KNNV maakt deel uit van de organisatiegroep. De bedoeling is vooral op die dag bezig te zijn met natuurbeheer in de vorm van bomen snoeien, knotten of verwijderen, maaien, ophopen of afvoeren van maaisel, zandverstuiving openleggen, oeverwaluwand afsteken, greppels graven, sloten schonen en nog veel meer.

Via de landelijke site: www.knnv.nl en www.natuurwerkdag.nl is te vinden waar in de omgeving werkzaamheden in de natuur worden georganiseerd.

Laat zien dat KNNV'ers ook de handjes kunnen laten wapperen! **KOM EN WERK MEE!**

Jan Marbus

NIEUWE LENSBEKERS:

Gezien bij IVN, Amstelpark: Lensbeker. "TrpleBugViewer" (Navir, ItaliÃ«), met meer kijkmogelijkheden dan het algemeen bekende lensspotje. Boveninkijk: Vergroting 2x en 4x; zij-inkijk: 3x; onderinkijk: 3x. (Euro 5,75). Internetwebsite: www.navir.com, maar die is niet altijd bereikbaar.

Ria Hoogendijk

"FLORAPRAAT" rode- en blauwe waterereprijs tijdens de [5e inventarisatiedag van de KNNV-Amsterdam op de Diemerzeedijk](#)

Is het rode (*Veronica catenata*) of blauwe waterereprijs (*Veronica anagallis-aquatica*), dat is de vraag die tijdens de inventarisatie van de Diemerzeedijk op 12 juli de floristen bezig hield. In de bijna droog gevallen meertjes werden een paar planten gevonden. Enkele plantenwerkgroepers riepen onmiddellijk rode waterereprijs, terwijl andere daarvan niet zeker waren op grond van de kenmerken uit de diverse flora's. Inmiddels heb ik in verschillende flora's de twee vergeleken. Ze lijken erg veel op elkaar en er blijkt ook nog een steriele bastaard te bestaan. Er bestaan echter buiten de mens andere organismen die

zich niet vergissen met determineren!!! Voor mij waren deze diertjes het doorslaggevende kenmerk van de plant, maar er is meer.

--Rode waterereprijs heeft een roze witte kroon met rozerode lijntjes in de keel. De blauwe waterereprijs heeft een lila blauwe kroon met paarse lijntjes in de kroon. Kleurkenmerken worden vaak verschillend geïnterpreteerd en kunnen per standplaats verschillen. Dit was bij onze plant direct een discussiepunt. De bloempjes oogden echter meer roze dan blauw, de streepjes waren rozerood.

--Rode waterereprijs heeft vaak een paars aangelopen stengel. Blauwe waterereprijs heeft een groene stengel die soms rood aangelopen is. Weer een kleurenprobleem, maar bij deze plant was de stengel uitgesproken paars aangelopen.

--De bladkenmerken vertonen weinig verschillen en zijn onbruikbaar als duidelijk determinatiekenmerk.

--Na de bloei maken de bloemstelen van de rode waterereprijs een nagenoeg rechte hoek met de as van de bloeiwijze. Blauwe waterereprijs maakt een scherpe hoek. Ondanks het meegenomen en geplette exemplaar in mijn flora kon ik zien dat er sprake was van een bijna rechte hoek. Dit blijft echter ook een onduidelijk kenmerk.

--Hetzelfde geldt voor het wel en niet afstaan van de kelkblaadjes na de bloei. Ook dit is een miniem verschil en bij dit exemplaar onduidelijk.

--Rode waterereprijs heeft bij de bloei een duidelijk langer bloemsteeltje dan het schutblad en bij de blauwe waterereprijs is de steel even lang als het schutblaadje. Ons exemplaar heeft langere bloemsteeltjes.

Tot zover de verschillen waarmee enigszins onderscheid tussen de twee soorten is te vinden.

De standplaats is ook van belang. De planten kunnen op dezelfde standplaats voorkomen. In de *Atlas van Amsterdam* wordt echter alleen de rode waterereprijs in 137 kilometerhokken genoemd en valt de blauwe waterereprijs in de categorie niet opgenomen planten, omdat de opgaven onzeker zijn. Dit gegeven is altijd een aanwijzing om nog eens nader naar de plant te kijken.

In het boekje *Planten in de Polder* staat een prachtige afbeelding van de rode waterereprijs. Hierbij staat nog vermeld dat er verwarring kan optreden met de blauwe waterereprijs. Als extra staat vermeld dat de bloemen van de rode waterereprijs na de groei kunnen opzwellen tot de grootte van een erwt. Dit wordt veroorzaakt door galvorming van een snuitkevertje.

In de *Ecologische Flora* van Eddy Weeda wordt deze snuitkever *Gymnetron villosulum* bij naam genoemd. De vergalde bloemen in de bloeiwijze bevatten de larve van dit kevertje. Dit komt op de meeste groeiplaatsen voor! Eddy Weeda schrijft hierover: "*Opmerkelijk is dat de kever zo scherp onderscheid maakt tussen de twee nauw verwante waterereprijssoorten: op blauwe waterereprijs worden de gallen -althans in Nederland- zelden of nooit aangetroffen*".

Ons exemplaar bevatte deze erwtachtige bloemgallen en bij doorsnijden trof ik inderdaad het keverlarfje aan. Bij vrijwel alle exemplaren die ik in de afgelopen jaren heb gezien is dit opvallende kenmerk aanwezig. Conclusie is dat

vertrouwen op de natuur en in dit geval een snuitkevertje, boven al onze moeizame kenmerken het doorslaggevende bewijs levert. Rode waterereprijs (*Veronica catenata*).

Norbert Daemen

Boekbespreking: 'BROEDVOGELS VAN HET OOSTERPARK IN DE 20e EEUW' door Jip Louwe Kooijmans

In juni 2003 verscheen de 'Oosterparkspecial' van *De Gierzwaluw*, het kwartaalblad van de Vogelwerkgroep Amsterdam. Jip Louwe Kooijmans beschrijft hierin de ontwikkelingen op broedvogelgebied van het Oosterpark in de 20e eeuw, aan de hand van inventarisaties, soortenlijsten, dagboekantekeningen van vogelaars en tal van artikelen die sinds 1895 over het park zijn verschenen. Op een prettig leesbare manier geeft Jip de feiten weer, gebaseerd op historisch materiaal uit het archief van de Vogelwerkgroep.

In het eerste deel beschrijft hij de veranderingen van het park door de gehele eeuw heen. Met behulp van diverse citaten vertelt Jip over de roeken- en reigerkolonies, die er ooit huisden. Het verschijnen dan wel verdwijnen van een soort als broedvogel wordt steeds in verband gebracht met de wijzigingen in het park en de omgeving.

Het tweede deel behandelt per soort of soortgroep de specifieke broedgegevens.

Het boekje besluit met enkele gegevens uit de 21e eeuw. In het naschrift volgen enkele aanbevelingen voor het groenbeheer van het park.

Achterin bevindt zich een checklist "*Vogels van het Oosterpark*".

Alle - in kleur afgedrukte - foto's zijn door de auteur in het Oosterpark gemaakt. Ellen de Bruin deed de eindredactie en Robert Heemskerk verzorgde de opmaak.

Deze speciale uitgave van *De Gierzwaluw* (jg. 41, 2003, nr. 1) kunt u nu bestellen. De oplage is beperkt dus wees er snel bij!

De prijs is â, ~ 10,00 incl. verzendkosten. Buitenland: â, ~ 12,50. U ontvangt het blad na overmaking van het bedrag op girorekeningnummer 5395861 t.n.v. E.A.H. de Bruin te Amsterdam o.v.v. "Oosterpark-special".

LET OP: bij overmaking vanaf bankrekening of via Girotel: vermeld duidelijk het adres!!!

Voor de Vogelwerkgroep Amsterdam,

Ellen de Bruin

WWW.KNNV.NL/AMSTERDAM

De website wordt zeer frequent aangevuld, geactualiseerd, vernieuwd, aangepast, verrijkt met mooie artikelen, foto's en vele regionale informatie voor natuurliefhebbers. De website vervult steeds meer de functie van openbaar toegankelijk archief van de KNNV-Amsterdam. U kunt er jaren van excursieverslagen, artikeltjes uit *Blaadje* en nog veel meer aantreffen.

De website is weer bijgewerkt met oa:

--Waarnemingen van zoetwatergarnaal, veenmol, diverse libellen en plakkers, bladwespen, junikever, rugstreeppad, (hoornaar)-zweefvliegen, oranje luzernevlinder, bont zandoogje, kolibrievlinder en neushoornkever

--Verslag waarnemingen planten 2002 door Ton Denters

--Ontsnapte passiebloemvlinder in het Flevopark

--Rode Amerikaanse rivierkreeft overleeft winter 2002-2003

--Zwartkopmeeuwen op verkeersplein Holendrecht, met foto

--Het 1e broedgeval van een slechtvalk in Amsterdam

--Broedgevallen torenvalk, groene specht en geoorde fuut met jong (foto)

--Beelden van de excursie naar Texel

--Foto van de deelnemers aan de poelexcursie op 7 juni

--Beeldimpressie van zeer geslaagde busexcursie naar Winterswijk

--Resultaten en beelden van de 5e inventarisatiedag op de Diemerzeedijk

--Waarnemingen van junikever (met foto), neushoornkever en zweefvliegen

--De Wilde Stad voor â, ~ 6,-- en

--Inhoud blaadje 2003/2

Stuur svp uw waarnemingen op en als het kan ook bijbehorend beeldmateriaal.

Namens de site-beheerder:

Geert Timmermans

WEB-TIP:

Op de site van de Amsterdamse natuurfotograaf Martijn de Jonge staat sinds kort Buitenbeeld 10 met beelden en informatie over lammergieren in ScandinaviÃ« en broedvogels van het Normerven, vinvissen in ItaliÃ« en de meeuwenkolonie van Holendrecht in Amsterdam Zuidoost.

Surf naar: www.martijndejonge.nl

Verslag van de STINZENPLANTENEXCURSIE Haarlem, 26 april 2003, o.l.v. Henk van Halm

Vlak achter het station ligt het Statenbolwerk, een gebied rijk aan stinzenplanten en hun begeleiders. Op het gebied van het huidige Statenbolwerk en het Prinsenbolwerk lag vroeger een gedeelte van de vestingwerken van Haarlem. Omstreeks 1825 werden deze vestingwerken afgebroken en door Zocher Jr. omgetoverd tot een fraai wandelpark, omzoomd door brede waterpartijen.

In het vroege voorjaar kunnen wij hier genieten van sneeuwkllokjes, boerenkrokus, oosterse sterhyacint, later bloeien hier, vooral in de niet belopen vochtige grasvelden, vingerhelmbloem, gewone vogelmelk, knikkende vogelmelk, speenkruid, madeliefjes en pinksterbloemen. In de meer bos- en struikachtige gedeeltes bloeit het fluitenkruid, sneeuwbes, look-zonder-look en stinkende gouwe. Op een grasveldje stonden kruipende boterbloemen al prachtig in bloei. In het Kenaupark stonden eveneens gewone vogelmelk, stinkende gouwe, knikkende vogelmelk en klimopereprijs in bloei, allemaal in de nabijheid van het fraaie beeld ter herinnering aan Hannie Schaft, de verzetsvrouw.

Boven ons hoofd hoorden wij het gekrijs van gierzwaluwen en omhoog kijkend, zagen wij ze door de lucht flitsen. Door de stad wandelend langs het hofje van

Oorschoot, liepen wij naar het Frederikspark. In dit park staat op nr. 10 het woonhuis van Frederik van Eeden Sr, schrijver van "Onkruid, botanische wandelingen door Kennemerland". Vlak naast het huis staat het beeld "De kleine Johannes", hoofdpersoon uit het gelijknamige bekende werk van de schrijver Frederik van Eeden, zijn zoon. Voor het beeld stond het muskuskruid nog in bloei, zij het nog met slechts twee exemplaren. Vlakbij stond een rode struikkamperfoelie in volle bloei. Vervolgens liepen wij door naar Spaar & Hout, waar wij onder het poortje doorliepen, om in de tuin te kijken. Jammer, de bosgeelster was al uitgebloeid. Langs het Hertenspark ging de wandeling verder richting Hildebrandt monument, waar helaas twee beelden ontbraken (meegenomen).

De wandeling ging verder en Dreefzicht kwam in zicht, hier werd koffie en thee gedronken. Daarna liepen wij door de Haarlemmerhout. De blauwe anemonen, *Anemone apennina*, stonden er schitterend bij. De bosbodem was bezaaid met witte en roze bosanemonen. Ook de boshyacint stond in bloei, langs een pas gevelde eik, die in 1735 geplant bleek te zijn. In de Haarlemmerhout, richting Wagenweg, stond de grootbloemig muur te pronken en tussen de hondsdrif een groot exemplaar van een morielje. Verder naar Eendenhout, een laag liggend landgoed op het eind van een strandvlakte, nat en weinig toegankelijk door het hier groeiende essenhakhoutbos. Dit gebied is zeer rijk aan struweelzangers. Talrijk stond hier de gulden boterbloem, bloedzuring en struisvaren. Op de boomstronken groeiden grote, echte tonderzwammen en zadelzwammen. Bij een geheimzinnig vijvertje stond een prachtexemplaar van een essenhakhoutstoel. De jonge uitlopers van een es werden door de tuinman gekapt en gebruikt als geriefhout.

Henk, hartelijk dank voor deze leerrijke excursie.

Peter Heijtel

Verslag van de excursie NATUURTUIN DE WIEDIJK, ecologisch milieueducatie centrum Amsterdam-Osdorp (EECO), 10 mei 2003

Ruud van Kempen, de beheerder, vertelde ons eerst over het ontstaan van deze tuin. In 1984 was dit gebied een verwaarloosd populierenbos van drie hectare. Sindsdien is er met veel enthousiasme en kennis aan gewerkt, met als resultaat een prachtige natuurtuin. Aanvankelijk stond er een oude keet. Maar in 1996 werd de Gemeentelijke Natuurprijs gewonnen, die 50.000 gulden opleverde. Dit was het startkapitaal voor het huidige educatief centrum. We staan in het gebouwtje. Het daglicht stroomt naar binnen via de grote transparante koepel in het dak. De binnenmuren zijn van leem. Het is sfeervol ingericht.

En nu naar buiten. De buitenmuren zijn gebouwd van misbaksels van stenen, waardoor het allemaal erg ongelijk en daardoor zeer nuttig voor allerlei dieren is. Er zitten vleermuiskastjes in, gaatjes voor solitaire bijen en wespen, gaten voor half-holenbroeders en nog veel meer holletjes. Op het dak groeien vetplanten, grassen en zijn o.a. rode klaver, ereprijs, ogentroost en klapprozen gezaaid. We gaan lopen en zien aan een boom een bloeijlijst en vogelijst. Verderop: daslook, robertskruid, ooievaarsbek. Om lichte, open plekken te creëren, werden 3 populieren weggehaald. Daar bloeit de wilde hyacint volop. We komen bij een beek. Deze is bij toeval ontstaan door het stukgaan van een buis die diende voor de afvoer van regen- en grondwater. Vroeger was er veel

zwarte aarde en stonden er enkele planten. De bodem werd niet verstoord en alles zaaide zich uit. In harmonie ontstonden plekken voor vlinders en vogels. Een ijsvogel komt hier voor en verder o.a. de grote gele kwikstaart, groene specht en distelvink (putter). Ondertussen zien we de gele dovenetel, eenjarig parelgras, salomonszegel, bosbingelkruid en bloesem aan de mispel. Nu zijn we in de boomgaard. Ruud vertelt dat er twee keer per jaar wordt gemaaid, hierdoor ontstaat er een gevarieerde vegetatie. We komen bij de boerensloot waarin de bruine en groene kikker leeft. Ondertussen horen we de zwartkop. Dit komt omdat we aangekomen zijn bij de brandnetelstrook, waar deze vogel en ook dagvlinders graag vertoeven. We zien een boomblauwtje vliegen. We zien heel erg veel. Ruud vertelt over de hoogstamfruitbomen. Er staan appel-, peren- en pruimenbomen van oude rassen van deze streek. Er zijn vroeg- en laatbloeiers, zodat ze niet tegelijk bloeien. In een appelboom groeit als parasiet de maretak. Verderop zien we in het lage gras de grote ratelaar, de speerdistel en gewone ereprijs.

Van enkele iepen is de schors verwijderd (geringd) hierdoor sterft de boom op den duur. Spechten, vleermuizen, halsbandparkieten en andere vogels en insecten nestelen in de holle boom. Na verloop van tijd breken de wortels en valt de boom om. Het iepenhout blijft in stammen liggen, waar nu de [zalmzwam](#), zadelzwam, tonderzwam, inktzwam en andere houtpaddestoelen op groeien. We lopen verder en zien het groot glidkruid en de donkerpaarse wilde akelei. Dit is de Midden-Europese vorm. We lopen de tuin uit via de brug over de Christoffel Plantijngracht op de Pieter Calandlaan. Onder deze brug is een passage gemaakt voor egels en andere dieren, zodat zij niet meer over de weg hoeven om van de ene groenstrook naar de andere te komen. Op de oever van de gracht groeien o.a. moeraswolfsmelk, dotter en dodemansvingers. I.v.m. de giftigheid niet te verwarren met peterselie! Ze lijken erg op elkaar. De dodemansvingers dankt zijn naam aan de wortels die op dode vingers lijken. We lopen de tuin weer in en zien allerlei bosgrassen, struisvaren, gewone berenklaauw en aalbessen. We staan stil bij de blaadjes van de egelantier, die naar zure appels ruiken. Ondertussen horen we de geluidjes van de vele vogels die door de takkenrillen (hopen) aangetrokken worden. We zien stammetjes van dode bomen met gaatjes erin voor solitaire bijen. Verder wandelend komen we o.a. tegen: knikkende vogelmelk, roggelelie, roomse kervel die naar drop ruikt, donkere ooievaarsbek, knikkend nagelkruid en zomerklokje. Dan komen we bij een uitgebaggerde poel. Helaas is het water nog troebel, door zwevende deeltjes. De watervlooien zullen die nog voor een deel opeten. We zien de zwartmoeskervel die in 1994 in Texel is herontdekt en ook hier groeit. Ruud vertelt over de torenvalk die in de uilenkast heeft gebroed. Om de paar jaar broedde hier ook een bosuil. In een semi-duingebiedje zien we de gele zuurbes, duinroos, rietorchis en gulden sleutelbloem. We lopen de tuin weer uit onder de brug door van de Lelylaan. Onder deze brug ligt een wal van z.g. broekeinden (wortelstronken). We zagen er een jong roodborstje roepend om zijn moeder. Voor een onderzoek is er eens een buis door deze stronken gelegd met inktpoeder. Zo kon men via de afdrucken van de dierenpootjes zien welke dieren hier doorheen kropen. Tot slot komen we weer in de tuin, waar Ruud nog vertelt over de struiksprinkhaan die hier met een vleermuisdetector gehoord werd, maar heel moeilijk te zien was. Nog wat feiten: De natuurtuin de Wiedijk maakt deel uit van de oostelijke tak van de Groene AS, een ecologische zone die deel uitmaakt van de landelijke Ecologische Hoofdstructuur. AS staat

voor Amstelland-Spaarnwoude. Deze zone moet natuurrijke gebieden met elkaar verbinden. Dit was het einde van een zeer geslaagde excursie met 14 deelnemers, prachtig weer en een enthousiaste verteller. Ruud bedankt.

Bep Steur

SPINNEN

Achtergrondinformatie bij de Minicursus "Spinnen" op zaterdagavond 4 oktober (Nivon-Huis) en de spinnenexcursie op 5 oktober (bij De Poel in Amstelveen)

Het doel van de minicursus is om nader kennis te maken met deze interessante soortengroep. Een fascinerende groep. Het zijn dieren die in zekere zin in een heel andere wereld leven dan wij. Hun ecologische betekenis is heel groot. In Engeland werd uitgezocht, over verschillende milieus, dat er gemiddeld 131 per vierkante meter voorkomen, en deze vangen ongeveer 40.000 kilo insecten per jaar per hectare.

Een verguisde en gevreesde groep. Wie kent de harige, verschrikkelijke monsters uit SF-films niet waarvoor spinnen zo vaak model staan? Een gevreesde groep, hoor het gezegde: Een spin in de morgen brengt kommer en zorgen. Tvenaars en heksen uit sprookjes gaan altijd vergezeld van spinnen. Spinnen en spinnenwebben vormen een standaard ingrediënt van afschuwelijke toverdrankjes. En dan die afschuwelijke dodelijk giftige Zwarte Weduwe! Kortom, kijken naar die vreemde wezens.

Programma van de avond.

Aan de hand van een uit te reiken, enkele bladzijden tellend, stukje wordt de anatomische kennis die nodig is om spinnen te kunnen determineren, uiteengezet. Na de koffie gaan we over tot het echte werk: het bekijken en zo mogelijk ook het determineren van enkele grote, gemakkelijke soorten uit verschillende families, die uw begeleiders in zwaar verzegelde kooien zullen aanvoeren. Ook ligt het in de opzet om wat van de diversiteit in de morfologie binnen deze groep te laten zien. Daarvoor lenen zich vooral soorten uit de familie van de Wolfspinnen (*Lycosidae*), Springspinnen (*Salticidae*), Krabspinnen (*Thomisidae*), Strekspinnen (Tetragnatidae), Struikzak-spinnen (*Clubionidae*), en de Wielweb-spinnen (*Araneidae*). Wat handig is om mee te nemen: Een loep, liefst 10x en 20x, en of twee prepareernaalden (waarvan liefst één met een omgebogen punt - als een soort haakje). En een stereomicroscoop met vergrotingen van 4 tot 0 maal is natuurlijk nog mooier. Eventuele spinnenliteratuur kunt u natuurlijk meenemen. En als u dat wilt, tekenpapier met bijbehorend materiaal.

Literatuur:

Over spinnen zijn veel boeken en vooral publicaties in tijdschriften verschenen. Maar Nederlandstalige literatuur is er niet zo veel, en de meeste titels zijn alleen nog antiquarisch verkrijgbaar. Omdat het ter voorbereiding op deze cursus natuurlijk heel goed is om je vooraf wat in deze groep te verdiepen, hieronder een korte lijst van Nederlandstalige literatuur:

--*Spinnen van Nederland*, 1976 door W. van Katwijk. Uitgeverij A. Balkema, Rotterdam. 272 blz.

In de eerste 107 blz. worden de biologie, ecologie, ontwikkeling van de spin, de ingewikkeldheid van het spinnen van webben en draden, en de verschillende

leefwijzen van spinnen behandeld. Het tweede deel van het boek bevat een systematische behandeling van de in Nederland voorkomende families, twee determinatietabellen voor het bepalen van de families, en per familie een tabel voor het bepalen van de genera. Het boek bevat 52 foto's en een groot aantal tekeningen van anatomische details, maar is minder geschikt voor determinaties van vooral de kleinere soorten.

--*Spinachtigen - Arachnidae. Nederlandse spinnen*, 1983. 5e herziene druk door pater Chrysanthus + & P.J. van Helsdingen, Wetenschappelijke mededelingen van de KNNV, nr. 141, 32 blz.

In 4 blz. wordt een korte introductie in anatomie, het spinapparaat en het spinproces, en in vangen, determineren en bewaren gegeven. Ongeveer 20 blz. zijn gevuld met tabellen en bijbehorende tekeningen, die vooral betrekking hebben op de grotere en betrekkelijk gemakkelijk herkenbare spinnen (ongeveer 140 soorten).

--*Tirion Spinnengids*, 1998 door Michael J. Roberts. Voor Nederland vertaald en bewerkt door Aart P. Noordam. 2e druk 1999. Op dit moment het Nederlandstalige standaardwerk over spinnen. Haast u !!! Het verdwijnt langzaam uit de gewone boekwinkels (prijs € 65) en duikt op in het moderne antiquariaat (prijs ca. € 10).

Dit oorspronkelijk Engelse werk telt in de Nederlandse editie 397 blz. De eerste 70 zijn gewijd aan een korte bespreking van de biologie van spinnen, de resterende 300 aan een systematische bespreking van de in Nederland en West-Europa voorkomende families. Veel kleurenplaten en tekeningen van anatomische details maken het geschikt als determinatiewerk voor spinnen van 34 van de 36 families.

De kleurenplaten in dit boek zijn een verkleinde versie van de oorspronkelijk door Roberts getekende platen. Die zijn te vinden in het boek *The Spiders of Great Britain and Ireland*. Volume 3. Coloured plates. Uitgave E. J. Brill. Leiden, 1985. Dit boek, uitgegeven door de Leidse uitgeverij Brill, telt 237 schitterende kleurenplaten op A4-formaat. Misschien nog te vinden bij De Slegte, voor ca. € 9. Probeer evt. verschillende winkels in verschillende steden !!

[Aat van Selm](#)

SPINNENWERKGROEP

Zoals al eerder in Blaadje aangekondigd, ligt het in de bedoeling om in de herfst met een voor de afdeling nieuwe werkgroep te starten: een spinnenwerkgroep. Op het gebied van de biologie, ecologie en verspreiding van spinnen is nog geweldig veel onbekend. Het professionele onderzoek naar spinnen is in Nederland vrijwel geheel verdwenen, wegbezuinigd. Ook daarom is er werk aan de winkel.

In die werkgroep is er plaats voor verdere verdieping, plaats ook om een nieuwe vreemde wereld te leren kennen. In de werkgroep zullen we ook aandacht gaan geven aan de andere spinachtigen: hooiwagens, basterdschorpioenen en mijten.

Het bestuur ondersteunt deze initiatieven en vraagt de leden die interesse hebben in deze onderwerpen en lid willen worden van de spinnenwerkgroep zich te melden bij Geert Timmermans (020-66 30 237 of harmat4@xs4all.nl)

[Het bestuur](#)

WAARNEMINGEN

in de Regio Amsterdam die door hun bijzonderheid interessant zijn voor lezers van *Blaadje*, kunt u, vergezeld van een goede plaats- en tijdbepaling en een eventuele toelichting opsturen aan: De redactie, Abcouderstraatweg 77, 1105 AA

Amsterdam Z.O.)

of per e-mail zenden aan: fonsbongers@hotmail.com

Ria Hoogendijk, 18-7-2003, een **gehakelde aurelia** kwam in de Harry Koningsbergerstraat op mijn t-shirt zitten, zodat ik hem goed kon bekijken. Het was de lichte vorm.

Verder bevindt zich in deze periode in het parkje tussen de Elias- en de Fockstraat een **zwarte kraai** met heel veel meer wit in de vleugels dan ik tot nu toe heb gezien.

Het commentaar van mijn melding over "tomaat in de straat" (een paar *Blaadjes* terug, het opslaan van tomatenplanten indien rioleringswerkzaamheden plaatsvinden, red.) is in dank ontvangen. In Zuid-Marokko vindt iets dergelijks plaats met heel harde noten "Argan". Er kan pas spijsole van gemaakt worden als ze door maag- en darmkanaal gegaan zijn van de geitjes. Toen ik daar een paar jaar geleden op vakantie was, zag ik daar overal geitjes in die bomen om de noten eraf te snoepen."

DAGVLINDERS IN DE HOGE DIJK

Al enkele jaren neemt mijn interesse in dagvlinders toe. Op het erf van Zon Alom (Abcouderstraatweg 77) kijk ik veel rond en bewonder er naast de dagvlinders ook de hommels, honingbijen en zweefvliegen. In 2003 heb ik twee weken lang (eind juli - begin augustus) bijna dagelijks een ronde in het park gemaakt en gekeken naar dagvlinders. En wat leverde dit op: veel waarnemingen: aanzienlijk meer soorten en aanzienlijk meer dieren dan in de voorgaande jaren. Ik durf te stellen dat de zomer van 2003 in ieder geval in de Hoge Dijk een goed jaar voor de dagvlinders is. Dat begon eigenlijk al vroeg in het voorjaar met de citroentjes en ook *atalanta*'s. De soorten waarvan de rupsen op brandnetels leven doen het weer prima. Als ik het goed heb zijn niet zozeer veel brandnetels nodig voor de rupsen als wel oude brandnetels op oude groeiplaatsen; daar waar het milieu weer enigszins tot rust komt en de brandnetels weer op hun retour zijn.

Onderstaand een schema met de soorten en mate van voorkomen in de Hoge Dijk gedurende eind juli - begin augustus 2003.

1. Kleine vos -- Veel -- 100-en
2. Dagpauwoog -- Veel -- 100-en
3. Atalanta -- Veel -- 100
4. Klein koolwitje -- Veel -- 100
5. Klein geaderd witje -- Veel -- 100
6. Gehakelde aurelia -- Veel -- 100
7. Distelvlinder -- Veel -- 100
8. Bont zandoojje -- In elk bosje -- 10-tallen

- 9. Citroentje -- Regelmatig -- 10-tallen
- 10. Landkaartje -- Soms -- 10-tallen
- 11. Kleine vuurvliinder -- Enkele keren -- Enkele
- 12. Icarusblauwtje -- Een enkele keer -- Enkele
- 13. Groot koolwitje -- Een enkele keer -- Enkele
- 14. Bruin zandoogje -- 2 waarnemingen -- Enkele
- 15. Boomblauwtje -- 1 waarneming -- Enkele
- 16. Zwartsprietdikkopje -- 1 waarneming -- Enkele
- 17. Geelsprietdikkopje -- 1 waarneming -- Enkele

De foto's die in het Hoge Dijkpark (incl. Zon Alom en Klarenbeek) zijn gemaakt, zijn deels gebruikt als illustraties in dit Blaadje!

Fons Bongers